

בתורה ששל תורה

פרפראות עה"ת משלחן ומבאר רבותינו נבג"מ יו"ט ע"י חבורת אברכים דקהלת חסידי סאטמאר בארה"ק

כס"ד

גמר חתימה טובה

זמנים לשב"ק
גמלין תתנ"ג

פרשת האזינו - שובה

יום הקדוש

ח' תשרי תשפ"ז

6:05	הדלה"נ
7:56	מוצש"ק
5:13	עלות השחר
6:22	נץ החמה
8:41	סווק"ש א'
9:27	סווק"ש ב'
10:29	סו"ת
12:32	חצות

רואים הצדיקים המה רופאי חולים וכדומה. ומתיר כי ע"י לימודם בתורה ומחדשים חדשי אוריינת המהבוראים דברים חדשים לכן אף שנגזר על האדם ח"ו איזו גזירה המה בתורתם ועבודתם מביאים האדם הזה בעולם החדש והוא כאיש אחר כי על אותו העולם לא נגזר כלל הגזירה זו וממילא נתפא החולה. וז"פ יערוף כמטר לקחי. פי' הלימוד שלי יהי בקדושה כנ"ל ואז תזל כטל אמרתי. טל העתיד להחיות מתים טל של תחי'. גם אמרתי יהי' בנח כטל להחיות ולפראות אנוש. אמן. (תפארת שלמה)

אפ"ל מאמר הכתוב האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי בהקדם מה שפירש בזה באור החיים הק' וזלה"ק נתכוין לדבר עם הדרגות הנמצאים בישראל אחד הם גדוליהם וראשיהם ב' המה המון העם שאין להם שם בעם וכינה לגדולים בשם שמים שהם במדרגה גדולה והקדימם וציווה להם בציווי האזינו השמים ואח"כ אמר ותשמע הארץ פירוש מעצמם ישמעו המון הנמשלים לארץ וכו' עכל"ק ועפ"י רדנו בקודש נראה לפרש לענינו האזינו השמים ואדברה היינו הבני עלי' ומה הם דברי שיראו להזהר ותשמע הארץ אמרי פי שגם ההמון עם ישמעו אמרי פי וכלומר להדריכם בדרכי עבודתו ית' ולהורותם הדרך הישרה ישכון אור בעבודתו.

ניצוצות

אדם בזקנתו מבקש מהקב"ה: "נכלות נחי אל תעזבני" אדם בנחות עלומים, הקב"ה מבקש ממנו אל תעזבני...

דרשת שבת שובה

בספרי דבי רב "דברי יואל"

בגודל מעלת התשובה בזמן הזה

ורק בזמן הזה יכולים לעשות תשובה

א"י בביאור הכי שובה ישראל עד ה' אלקיך כי נשלת בעונך. לתנך קושיית הגמרא האי עון מזיד הוא וקרי ליה מכשול.

וגם לבאר מה דאיתא במדרש ילקוט הנ"ל אמר ישראל רבש"ע אם אנו עושים תשובה מי מעיד עלינו, א"ל הקב"ה לרעה נעשית לכן עד שנאמר (מלאכי ג') וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים וגו', לטובה איני נעשה לכם עד (בתמיה) הוי שובה ישראל עד ה' אלקיך. עכ"ד הילקוט. ומדרש הזה כולו מוקשה מדוע ישאלו ישראל מי מעיד עלינו רק בעשותם תשובה ולא מצינו שישאלו כן בקיום שאר מצוות דכין שהקב"ה הבטיח לשלם שכר לשומרי מצוותיו ולהעניש לעוברי מצוותיו בוודאי שהכל באמת ובוטח, ומאי שנא כאן בעשותם תשובה שישאלו מי מעיד עלינו.

גם צ"ב מה שהקב"ה משיכן לרעה נעשית לכן עד, ומייתי לה מקרא דכתיב והייתי עד וגו', והלא כללא הוא דמפי עליון לא תצא הרעות כי אם ע"י שלוחים, ומדוע הנא נעשה הקב"ה בעצמו כביכול עד לרעה.

ואפ"ל להנה נבואה זו והייתי עד ממנה וה' הלא היא כתובה בבואת מלאכי הוא עורא שה' הנביא האחרון שבנביאים, וניבא בתחלת בית שני על זמן הגאולה העתידה והבירור הגדול שיהי' בטרם יבא הגואל, כמבואר בקראי שם (כפרשה ג') הנני שולח מלאכי ופנה דרך לפני ופתאום יבוא אל היכלו האדון

לאלקינו, שמפסוק זה למדו חז"ל להצריך ברכת התורה, ומובא ממין החת"ס זי"ע שאם היתה עיקר לימוד התורה ע"מ לקיים הרי לא נסתיים עדיין המצוה רק בלימודה רק בעשייתה, רק מינה מוכח שעצם לימוד התורה הרי היא מצוה מלבד עיקר קיומה, עכ"ד חזינו מדבריו שצריכים ללמוד בתמידות אף שלא ע"מ לקיים. (ברך משה)

האזינו השמים וגו'. ב"ל דהנה בכל עבירה יש ב' חלקים א' עצם עבירה על דת התורה, ב' על ביטול הזמן שהיה יכול לקיים אז מצוה, ועד"ז יתבאר הכתוב האזינו השמים, השמים רומז על חלק הנסתר מן העבירה דהיינו ביטול העשה, ותשמע הארץ, הארץ מרמז על חלק הניכר שהוא העבירה עצמה וצריכים לשוב על שניהם, אבל לשוב על ביטול העשין קשין מן התשובה על עבירה בפועל כי איך ישוב על ימים אשר עברו, אבל העצה לזה הוא יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי שהתורה נמשלה לטל המצויה תמיד, כי התורה הוא למעלה מן הזמן כמו שמצינו שכל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה, ואף בזמן שאין ביהמ"ק קיים, וע"י שקבלו עליהם שלא להגות בתורה בכל עת יזכו ויעלו כל הימים שעברו בהכל וריק, ויתוסף בהם חיות דקדושה כאילו קיימו בה מצות כהוגן. (שפתי צדק)

הרנינו גוים וגו'. פי' כי בעשות ה' נקמה באויבי ישראל וירומם מדרגת ישראל ורננו הגוים על עמו ישראל לשבחם ולרוממם כאמור (תהלים קמ"ד) אשרי העם וגו', ואומרו כי דס וגו' ונקם פי' שלא דס לבד אלא גם צריז אשר חרשון און לו ישיב ה' להם נקם שחשבו לעשות, על דרך אומרו (שם ז') ישוב עמלו בראשו, ואומרו וכפר אדמתו עמו הוא גמר הדברים שהתחיל לומר כי ידיו ה' עמו וגו' וגמר אומר כי הנמצא עדיין מהחטאים על ישראל תכפר עליהם הארץ אשר היתה לשמה ולחרפה שנים רבות זה יהיה לכפרת עון עם ה' (אוה"ח הק')

האזינו השמים ואדברה כו' נראה לפרש ע"ד דאיתא בזוהר הקדוש לעתיד כשיבא משיח צדקינו במהרה יבא משה רבינו עלי השלום וילמוד תורה עם ישראל ויגלה להם הריזן דאורייתא ופירוש התורה הקדושה ואמר להם משה רבינו עליו השלום האזינו השמים דהלומדי תורה נקראים שמים וצוה להם שהם ילמדו התורה כאשר יחדשו בה איזה חידוש יהיו בבחינת האזנה דהיינו שיאזינו הדבר מלמעלה בהפעת האור הקדושה עליהם מלמעלה כשלומד הדבר ההוא ואז יפתחו פיהם לדבר בה ועל ידי לימוד התורה תגרומו לקרב הגאולה ותזכו לשמוע ריזן דאורייתא מפי כמאז ומקדם * וזהו ואדברה פירוש שתגרום שאדבר עמכם לעתיד במהרה בימינו אמן. (נועם אלימלך)

כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו, ידוע שע"י עבודת ה' מאהבה אזי מתהפך מה"ד ומתאחד בחסד ורחמים, לכן אחר ברכת האהבה אנו אומרים שמע ישראל ה' שהוא עתה בבחי' אלקינו עתיד להיות הכל אחד בבחי' הוי' ורחמים לבד. וידוע כי קריאה הוא לשון חבה, והיינו דקאמר כי שם הוי' ית"ש אקרא בחבה ואהבה עי"ז הבו גודל לאלקינו כי גודל הוא מדת חסד ואלקינו מדה"ד, וימשך מדת גודל לאלקינו. [תקס"ב]

יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי הנראה לרמז בזה עפ"י דברי הס' נועם אלימלך שכ' על מה שאנו

או יאמר, כי לקחי (דברים לב ב) הוא השפע שמשפיע השי"ת לישראל, כמו קרבני לחמי (במדבר נח ב), דהוא לחמן של ישראל שמקבלין שפע על ידי הקרבנות, וקרא כו' לחמי, דיותר ממה שהעגל רוצה לינק וכו' (פסחים ק"ב ע"א), ואם כן מה שהוא נותן על ידי רוב אהבה, נקרא לקח. והיינו יערוף כמטר לקחי, כי האדם יראה לעינים שלחות הארץ מהמטר והיובש מהעדרו, והוא ההיפך שהמים מלחות והעדרו מיובש, כך הם סבורין אם אין קמח אין תורה, אבל באמת אם אין תורה אין קמח (אבות פ"ג מ"ז), והבן: (ישמח משה)

או יאמר האזינו השמים ואדברה [לב, א'ב]. כי בתחלה יראה האדם לעשות רצון הבורא על כל פנים בעניני שמים, הן המה התורה והמצות ששורשן בגבהי מרומים, אחר זה ותשמע הארץ אמרי פי, שגם בהיותו עוסק בענינים ארציים כמו אכילה ושתיה ומשא ומתן וכדומה יראה לשם שמים, כמבואר בשלחן ערוך אורח חיים סימן רל"א. ועל זה אמר יערוף כמטר לקחי שאינו תמיד (כי כבר אמרו חז"ל (ברכות לה ע"ב), לא ימוש ספר התורה הזה מפיו (יהושע א, ח), יכול דברים כמשמען, תלמוד לומר (לעיל יא, יד) ואספת דגנך), תזל כטל אמרתי קאי על ותשמע הארץ אמרי פי, היינו בהיותו גם בעסק ארצי דבוק בה' אזי הוא כטל, תמיד, דלא מיעצד (תענית ג).

כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו הנה כבר אמרו חכמינו ז"ל (ב"מ ק"ז ע"ב) קשוט עצמן ואח"כ קשוט אחרים, ובמה מקשט האדם עצמו, בזה שמדבק עצמו בכל לבו נפש ומואדו במדותיו של הקב"ה, וכל מחשבותיו דיבוריו ומעשיו קדושים לד', ומקיים נפשו שוית' ד' לנגדי תמיד (תהלים טז ח), ואז יהיה מוכשר שיתקבל ב'תורה' דבריו ותוכחותיו כאשר יבקש זאת גם מאחרים שיקשטו עצמם במעשים טובים, ליתן כבוד ויקר להבורא יתברך מלכו של עולם. וז"ש כי שם ד' אקרא, אם אנכי בעצמי מעומק הלב קורא בשם ד', אזי אוכל לומר גם לאחרים הבו גודל לאלהינו, ולא אהיה כקול קורא במדבר, כי יכנסו הדברים באזני שומעיהם ובלבבותם, ויעשו פרי קדש הלולים לתורה ולתעודה: (קדושת יום טוב)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, יש לפרש דקאי על התפילה שמתפללין להקב"ה, והנה בשעת הסתרת פנים פי' בשעה שכבוד ה' אינו ניכר רק בשמים מחמת ההסתה, קשה מאוד להתפלל להשי"ת כראוי, וזהו שאמר הכתוב האזינו השמים, דהיינו ה' שניכר כבודו רק בשמים אף כשאדברה פי' בבחינת דברים קשים, שקשה להתפלל כראוי לה' ית', אבל ותשמע הארץ פי' כשיתגלה כבוד ד' ית' גם בארץ ע"י ביאת משיחיו, אז יהיה אמרי פי אמירה רכה, שאז יהיה ניקל להתפלל לה' כראוי. (דברי יואל)

האזינו השמים וגו' לכאן קשה שמשמע שמתחיל כאן ללמוד תורה עם ישראל באמת הלא למד כל מ' שנה איתם, אבל ב"ל שבא לרמז את סדר הלימוד והוא שאמר יערוף כמטר לקחי, דמטר הוא הכנה למה שיצמח אח"כ מן האדמה עי"ז, ובא לרמז שקודם צריכים ללמוד בבחינת הכנה לקיום המצוה, היינו הלימוד ע"מ לקיים, ואח"כ תזל כטל אמרתי, שטל רומז על תמידיות, כמו הטל שהוא תמיד, פי' שאח"כ יש ללמוד בתמידות כדי לקיים מצות תלמוד תורה, כי זהו תכלית ועיקר לימוד התורה וע"י שיים כי שם ה' אקרא הבו גודל

וגו' כי הוא כחש מצרף וגו' וישב מצרף ומטהר וגו' וטהר את בני לוי וגו' כזהב וכסף, ולהלן כתיב וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממנה במכשפים וגו', וא"כ גם עדות זו של הקב"ה קאי על זמן הבירור הגדול שיה' באחרית הימים. אמנם ראוי להבין למה יש צורך בזה שיה' הקב"ה בעצמו המעיד באותו זמן, והמצודות פ"י כדי שלא יתמהמה המשפט עד יחקרו את העדים כדכתיב והייתי עד ממנה, אמנם זה דחוק קצת דמהירות זו למה, ותו דאם יש צורך במהירות היכולת בידו למהר גם כדי שליח להפלא מה' דבר, ועדיין צ"ב מדוע יש צורך שהקב"ה בעצמו יעיד באותו הזמן.

ואפ"ל דהנה בגמרא מגילה (דף י"ז ע"ב) מונה השם סדר ברכות שמונה עשרה, דבתחלה יהי קיבוץ גליות וכנגדה ברכת תקע בשופר, ואח"כ יעשה דין ברשעים שנא' ואשיבה שופטין כבראשונה, וכיון שנעשה דין ברשעים כלו הפושעים וכו' וכיון שכלו הפושעים מתרוממת קרן הצדיקים וכו' והיכן מתרוממת קרנם בירושלים וכו' וכיון שנבנית ירושלים בא דכו' וכו', עיי"ש. והנה כתוב בגמרא יחזקאל (פ"ב) והושע ומבואר בדברי חז"ל במדרשים שבטרם יבואו ישראל לארץ ישראל יולין אותם הקב"ה תחלה למדבר העמים ושם יהי הבירור הגדול והנשואים יבססו לארץ, וכ"כ הראב"ד ז"ל בפירושו למסכת עדיות (פ"ב משנה נד), וא"כ יהי ב' פעמים קיבוץ גליות, שהרי הקיבוץ הראשון יהי למדבר העמים ושם יעשה הדין ברשעים, ורק אח"כ יהי הקיבוץ גליות לארץ ישראל והגאולה השלימה, ואז יקויים הכ' והי' כל הנשאר בציון והבחר בירושלים קדוש יאמר לו.

וארווחא בזה לתרץ קושית ק"ז זל"ה הישמח משה (סוף דברים) על סדר הברכות דאם יהי תחלה קיבוץ גליות מתגלה כבוד ה' לעין כל א"כ במה יתקיים ומלאה הארץ דיעה את ה' וגו' למה יהי צורך עוד ואשיבה שופטין כבראשונה, ומה יהי צורך יועצים, ולפי האמור ניחא דקיבוץ גליות שבברכת תקע בשופר יהי אל מדבר העמים, ושם יצטרכו לשופטים כדי לעשות את הבירור הגדול, ואחרי שיתבררו ויתלבנו ויתקבצו שנית לעלות לציון אז יתקיים ומלאה הארץ דיעה (ועיין מזה ויאלא משה מאמר א' סי' כ"ב מזה באור).

ולהבין קצת ענין הבירור שיהי לעתיד אפ"ל דהנה ישנם ב' סוגי רשעים שונים במהותם ובענינם, יש רשעים שעדיין שוכן בקרבם ניצוץ קדוש, אלא שטומאת עוונותיהם מונעת מהם להתעורר ולשוב ולהם יש עוד תקוה שיהי להם תיקון לעתיד בעת הבירור הגדול, אך יש רשעים שכבר נאבד מהם הנצה"ק והם רשעים גם בשרשם ובעצם מהותם, ולהם לא יהי תיקון אף לעתיד כיון שכבר נאבד מהם לגמרי החלק הטוב.

והנה להבחין זאת אם עדיין נשארה נקודה של קדושה בפנימיות הלב אינו מסור ביד שום ברי', וע"ד שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"ג ה"ב) דמשקל העוונות והזכויות אינו לפי מנין המצוות והעבירות, דיש מצוה השקולה בעד כמה עוונות וכן להיפוך, ואין הדבר נשקל אלא כדעתו של א"ל דעות והוא היודע ביצד עורכין הכוונות עד העולות, ע"כ וטעמא דמילתא שלא נמסר זאת לשום ברי' הוא מפני שלהערין את ערכה האמיתי של המצוה ולעומת זה את הפגם וההפסד של העבירה צריך לרדת לעומק לבו של האדם עד כמה היה לבו עמו בשעת העבירה, ועל כמה נגע בנקודת האמת בעשותו דבר בטו. וזה לא יתכן לשום ברי' לדעת אלא הקב"ה לבדו, ואפי' לשיטת התוספות (שבת דף י"ב ע"ב ד"ה שאין) דהמלאכים יודעים מחשבות שכלב אדם, אבל להכיר ולהבחין את עומק פנימיות הלב, דבר זה הוא למעלה מן המחשבה ואין המלאכים יודעים בו. וגם האדם בעצמו אינו יכול להבחין על בוריו עומק מחשבתו להיכן נוטה, דפעמים אשר יגמור במחשבתו לעשות תשובה ואין זה אלא מחשבה בעלת ולא עמד כן באמת בפנימיות לבו, והאדם בעצמו אינו יכול לידע זאת, ואך אם לאחר מכן נתקרב אל הקדושה ושב לה' גם בפועל ותיקן את מעשיו אז נודע לו למפרע שלא היתה תשובתו מחשבה בעלמא אלא קבלה גמורה בפנימיות הלב. משא"כ אם לא בא לכלל מעשה ולא תיקן מעשיו הבורר הדבר למפרע שתשובתו היתה מחשבה גרידא ולא תשובה אמיתית בפנימיות הלב, אבל

בשעת מעשה אין מכיר בזה אלא הבו"ת לבדו. וכמו כן בעוונות הרשעים אין בריה מוכרת בפנימיות לבו בשעת החטא, אם הוא רשע גמור שכבר כבה הימנו הניצוץ הקדוש, או אם עושה העבירה רק מחמת התגברות היצר אבל עדיין תקנה יש לו. ורק הקב"ה לבדו היודע תעלומות מעורר מצבו ומחשבתו.

ומעתה אפ"ל דמה שאמה"כ בנבואות מלאכי כי בעת הבירור האחרון יאמר ה' וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד במנאפים ובמכשפים, אין עדותו של הקב"ה לרעה ח"ו, אלא אדרבה תצמח מזה טובה גדולה, דע"י עדות הקב"ה יתגלה על כמה רשעים שאעפ"י שחטאו הרבה עדיין יש בקרבם ניצוץ קדוש. וע"י עדות הקב"ה יהי להם תיקון לעתיד, ולולא עדותו של הקב"ה לא היתה בריה מוכרת מה בפנימיות לבם, ורק ע"י משקל א"ל דיעות יצילו רבים ותהי להם תקנה. וע"כ יש צורך שהקב"ה בעצמו יהי מעיד עליהם, ול"ה הקר ה"ל דמאתו לא תצא הרעות כי אדרבה עדות זו תהי לטובה.

וכמו"כ הוא בענין התשובה, דהנה הנוב" (חזו"ח סי' ל"ה) הארץ שם בענין התעניות והסיגופים המבוארים בספרי מוסר, והעלה שאין התענית רק דבר טפל לתשובה, והעיקר הוא החרטה ועזיבת החטא והתקרבות והתלהבות לאהוב את הבורא, אבל תעניות וסיגופים אינם עיקריים, והוכיח דבר זה דהנה בזמן שהי' הסנהדרין נוהג אם עבר אדם על עבירה שחייב עליה מיתת ב"ד, ואחרי שנים רבות באו עדים והעידו עליו שעבר עבירה זו, וכיון לבני עשה זה תשובה והרבה תעניות וסיגופים לאין מספר, הא ודאי שאין ב"ד משגיחין על תשובתו ושורפין וסוקלין אותו לפי עונש החטא, והדבר יפלא למה לא הועילה לו התשובה לפוטרו, אלא ודאי גזירת הכתוב הוא שאלמלא כן בטלו עונשי תורה כי כשיבואו להמיתו בב"ד יאמר הנני עושה תשובה. והשטן אי נאם דהסיגופים והתעניות עיקר אי"ש ויש גדר ברור א"ס סיגף עצמו בתשובת המשקל כראוי יתכפר לו ולא יומת ואם לאו יומת בב"ד, אלא ודאי שאין לסיגופים ותעניות עיקר מן התורה, ועיקר התשובה הוא חרטה גמורה וכו', עיי"ש דבריו באורך דטעם שאין התשובה מועלת לפוטרו ממיתת ב"ד הוא דא"כ כשכלת כל מיתות ב"ד. אמנם החיד"א (בשמות הרגל על הגש"פ לימוד ג') כתב דטעמא שאין תשובה מועלת להציל מיתת ב"ד הוא לפי שאף אם אנו רואים שמקבל עליו סיגופים קשים וכו' מ"מ כיון שעיקר התשובה הוא בלב אפשר שהאדם יראה פרישותו וקדושתו וחמין דלבו כל עמו לכן מלקין וממיתין אותו, כי בוחן לבות אלקים ומי עלה שמים לדעת אם תשובתו אמיתית, ולכן אין תשובה מועלת לחי"י מיתות מלקיות, בע"ד החיד"א (ועיין ויאלא משה מאמר א' סימן ע"ב שגם בהסבר דברי הנוב" צ"ל כרעיון שכ' החיד"א ז"ל עיי"ש).

והנה מה שהוכיח הנוב"י שהסיגופים והתעניות אינם עיקריים ממה שהיו הכ"ד מלקין והורגין אפי' אם הרבה בסיגופים, אין זו ראי' כל כך, דאפ"ל דבאמת הסיגופים והתעניות המבוארים בספרי המוסר הם עיקר גדול בתשובה, אבל דכבר כתבו הא"י ז"ל והורוקח וכל מסדרי התשובה, והסיגופים והתעניות הם רק להעביר כתמי הנפש אחרי ששב והתחרט, ואין זה אלא סיוע והכנה לתשובה, אבל עצם התשובה בוודאי הוא החרטה באמת בפנימיות הלב. וא"כ אף שהם עיקר גדול אפ"ה לא סגי בהו להצילו מעונש ב"ד דאינם עצם התשובה, ומאחר שהתשובה היא בלב אין ביד ב"ד להבחין פנימיות לבבו.

עכ"פ עיקר התשובה תלוי בפנימיות לבו של האדם, וזה אינו יכול להבחין אלא הבו"ת לבדו אם היא אמיתית, ואפילו האדם עצמו אינו מבין על זה, ורק אם נתקרב אה"כ אל הקדושה בפועל אז הבורר הדבר למפרע שהיתה תשובתו אמיתית וכו', וכיו"ב מציון בקרי"י בשעה שקטרג הס"מ על ישראל שאינם ראוים לקרוע להם הימ משום שחטאו בע"ז, ומה נשתנו אלו מאלו הללו ע"ז והללו וכו' השיבו הקב"ה הכלום אתה דן שונג כמזיד ואונס כרצון הללו לא עבדו אלא מתוך שעבוד וטירוף הדעת (ילקוט פ' בשלח רמז ר"ד), ולכאורה וכו' לא יהי יודע המקטרג דבר זה שישאל היו בשעבוד ועבדו רק מתוך שעבוד וטירוף הדעת, ומה יהי ס"ד לדונם בשוה. אמנם לדרכינו יובן שכבר זה עד כמה יהי

לבו של אדם שלם עמו בשעת העבירה אינו יכול להבחין אלא הבו"ת לבדו, שפיר אפ"ל דשרו של ים לא יהי יודע מזה אם באמת עבדו רק מתוך אונס וטירוף הדעת, כי אי אפשר לו לידע זאת, ולזה כיון שאמר לו הקב"ה שלא עבדו ישראל ע"ז בדעת שלימה אלא מתוך הטירוף בזה נסתתמו טענותיו וחדל מלקטרג עוד, ועפ"י זה יתבאר מה שאמר לו הקב"ה למרע"ה מה תצקע אלי ופירש"י בי הדבר תלוי, פירוש כיון שהבהננה לדעת שורש הדברים תלוי בי אין לך להתיירא עוד מקטרוג השטן, כי אני בוחן לבבות ואני היודע שלא עבדוה אלא באונס.

והנה כתב החסד לאברהם דלעתיא אחר ביאת המשיח לא יהי אפשר עוד לעשות תשובה אלא צריכין לשוב אליו ית' טרם שיהי הגאולה, ובאמת הוא מבואר מדברי הפרקי דר"א (סר"פ מ"ג) דאיתא שם ר"י אומר אם אין ישראל עושין תשובה אינן נגאלין וכו' ואין ישראל עושין תשובה גדולה עד שיבוא אליהו ז"ל שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו וגו'. ולכאורה הני מילי סתריא נינהו, וכבר בארנו בזה (עיי' בדורש הקודם) דבאמת אי אפשר להגיע נעת ליד תשובה שלימה מחמת מיעוט הדעת וחסרון ההרגשה, ורק אחר הגאולה שיתרבה הדעת אז נעשה תשובה שלימה, ואמנם רק ע"י התשובה שנעשה עתה בגולה ע"ז יהי לנו כח לעתיד לעשות תשובה שלימה, ועל כן אמר ז"ל שצריכין להתחיל לעשות תשובה דייקא בזמנ"ז קודם הגאולה, וכע"ז וכו' דבר החסד לאברהם דצריכין להתחיל בתשובה עתה לפני הגאולה דרק באופן כזה יהי אפשר אז להגיע ליד תשובה שלימה משא"כ בלא זה, ובירושלמי (סוף ברכות) אמרו עה"כ עת לעשות לה' הפרו תורתך, שבזמן שהוא הפרו תורתך שהעולם מפירים את התורה אז הוא הזמן והעת לעשות לה', ועל כן עליו לעשות תשובה עתה אף שאין אותו יודע עד כמה אמיתית היא והאם הוא מפנימיות הלב באמת, מ"מ עיי"ז בזכה לעתיד לתשובה שלימה.

ומעתה יתבאר המדרש שיהיו ישראל שואלים רבש"ע מי מעיד בנו שעשינו תשובה, דעל תשובה הרי אינו יכול להעיד אלא הבו"ת לבדו ואינו דומה לשאר מצות, וכנ"ל דמי יכול להבחין בפנימיות לבבו אם התשובה בשלימות מעומק הלב, שהרי אין זה מסור לידע אלא ביד הבו"ת לבדו, ומשיב הקב"ה לרעה נעשיתי עד שנאמר והייתי עד ממנה וגו' לטובה איני מעיד וכו', והדברים ק"ו ומה בעושי רשעה הקב"ה ברוב רחמי וחסדיו יעיד עליהם ויבחון פנימיות לבם כדי להציל את הניתן להציל שיהי לו תיקון, לטובה בבעל תשובה השב ומיטהר עאכ"ו שהקב"ה יעיד עליהם שתשובתם היתה כהוון.

והשתא א"שגם מה שדרשו עד ה"א עד ה"א, דהכלל הוא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ולדרכינו שניהם אמת והדרש והפשט מקושרים יחדיו, וה"פ שובה ישראל עד ה' אלקיך, והיאך ניתן לדעת ולהכיר אם היתה התשובה בנקודה הפנימית עד ה' אלקיך, לזאת בא הדרש עד ה' אלקיך, כלומר שרק הקב"ה יכול להעיד על כך כי הוא בוחן לבות, וגמרא אברהם כי כשלת בעונך, דגם על החטא הקב"ה מעיד אם לא עשה את העבירה במחשבה וברצון שלם אלא מתוך שעבוד וטירוף הדעת, ואז אף אם הוא בבחי' עון אין הקב"ה מחשבו אלא למכשול לפי משקל א-ל דעות, וע"ד שפירש המגיד הקדוש מקאזניץ ז"ע בספה"ק עבודת ישראל (לשבת שובה) מה שמסיים הכ' כי כשלת בעונך, דרומה על הצרות וזמן החורבן שאז כולו כשכורים ומשוגעים מכובד החורבן והצרות ורדיפות מיום אל יום, עד שנחשב לפני הבו"ה כל עונות בית ישראל כאילו עשו שוגגים עיי"ש, וכע"ז פירש גם במא"כ ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו' כי לכל העם בשגגה, דכזה"ז מחמת שאנו בגולה בשיעבוד ובטירוף הדעת ואין דין ת"ח בזה"ז, נחשבין אף לעונות של ת"ח לשגגות, וז"ש כי לכל העם בשגגה (הו"ד בייט"ל בפ' משפטים ויי"ט פ' לש"ש אות י"ג), וז"ש הכ' דע"י שעד ה' אלקיך עיי"ב נחשב כי כשלת בעונך שגם העונות המזידין נחשבין רק למכשול ושוגג. השי"ת יזכינו לתשובה שלימה באמת בפנימיות לבבו, ותהא השנה הזאת שנת גאולה וישועה, ויתרומם קרן התורה וישראל. השי"ת יזכנו לראות בישועתו של ישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן. (שנת תשי"ד לפ"ק)

צדקה בערב יום הקדוש

בערב יום הכיפורים רצו לבטל ישיבת האנשים עם הקערות, מחמת בלכול תפלה, וציוה הבעל שם טוב שלא לבטל, וסיפר הבעש"ט, שפעם אחת נתקשרו הקליפות ר"ל כו', ועל ידי הקשקוש עם המעות בערב יום הכיפורים נתפרדו הקליפות כולם: (בעש"ט ר"ה ויה"כ - כתר שם טוב)

בעשרת ימי תשובה בניקל להיות נענה בתפילה

פעם נאמר (בישעיה נ"ה) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ואמרו רבותינו ז"ל (יבמות דק"ה ע"א) שזה קאי על עשרת ימי תשובה, ופעם נאמר (בפ' ואתחנן) ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו, וכמו שכתוב (שם בפ' ואתחנן) אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראינו אליו, הפירוש הוא דהנה היום (נד) בזמן הגלות הוא בנקל להיות נענה בתפלה ולהשיג רוח הקדוש יותר מבזמן הבית, כמשל המלך (כה) כשהוא בבית מלכותו אי אפשר להתקרב אליו כל כך כמו כשהוא בדרך, שאז יוכל להתקרב אליו כל מי שרוצה, אפילו בן כפר שאינו הגון לבוא לפניו ולדבר עמו, כך היום בגלות, כשהאדם מחשב בדביקות השם יתברך ברוך הוא, אזי שורה עמו ושוכן אצלו, בכך ראוי לאדם שירחק עצמו מן התאוות ומחשבות זרות בכדי שלא יפחד ממנו יתברך, רק יעשה כל מעשיו לשמו יתברך שמו: (בשע"ט ר"ה ויה"כ)

בכל יום מעשרת ימי תשובה יש לתקן את היום של השנה שעברה

והנה חז"ל תקנו לנו עשרת ימי תשובה. לכאורה היה די ביום אחד לומר כל התחיות והסליחות והידידות כמ"ש בתורה כי ביום הזה יכפר, רק שהתורה מדברת עם צדיקים גמורים כמו דור המדבר שבמשך ארבעים שנה לא מצינו להם רק ד' עונות וגם זה נעשה רק ע"י מקצתן ועבר רב ולא הוצרכו כפרה רק על השגגות, וע"כ היה די ביום אחד כמ"ש לטהר אתכם מכל חטאתיכם דהיינו השגגות אבל אנו מלאי עון כי עונותינו רבו למעלה ראש מדי יום יום השכם וחטוא ע"כ צריכין זמן גדול להתעשת ולשוב על כל פרטי העבירות בכל יום צריך לשוב על כל מה שפגם באותו יום במשך השנה, והשנית לענין עבירות שבין אדם לחבירו צריכין להיות באחדות ולהתפייס אע"פ שאינו מבקש ממנו מחילה צריכין להעביר השנאה מלב ושכל אחד ישתתף בצער חבירו שכל ישראל הם גוף אחד כשכונא אבר אחד מרגיש כל הגוף, וע"כ צריכין להתפלל כל אחד בעד חבירו, וזהו נכלל ג"כ בעבירות שבין אדם למקום שכל ישראל ערבים זה לזה שהעושה איזה עבירה שהוא לכדו יתחייב אבל אוי לו שהכריע את עצמו וכל העולם לכף חובה, וכדאמרין במדרש משל לאנשים שבאו בספינה ונטל א' מקדח והתחיל להיות קודח במקומו וצעקו עליו אמר להם הלא אנו קודח רק תחתיו וגערו בו שאם אתה תנקוב הספינה כלנו בסכנה, כמו כן כשנראים בעל עבירה צריכין להרחיקו ולכזותו ולא להחזיק לו וללכדו, ע"כ נאמר ונתתי את פני באיש ההוא ובמשפחתו כו'. (מראה יתקאל - האזינו)

רחמנא ליבא בעי - סיפור נורא

מסופר שפעם הגיע איש כפרי אחד, שהיה מתפלל תמיד ימים נוראים בבית מדרשו של הבעש"ט הק' ז"ע, והיה לו ילד אחד אטום לב מאד, ולא היה יכול לקבל אף צורת האותיות, ובפרט לומר שום דבר בקדושה, ולא היה אביו לוקחו עמו בימים נוראים העירה, יען כי אינו יודע מאומה, וכאשר נעשה בר מצוה לקחו עמו על יום הכיפורים, שיהיה אתו עמו לשמרו שחלל איננו ביום הקדוש לחסורו ידיעתו והבנתו. והילד היה לו חליל שהיה מחליל תמיד בעת ישיבו בשדה לרעות את הצאן והעגלים, ולקח אתו עמו בכיס בגדו את החליל, ואביו לא ידע מזה. הנער היה יושב כל המעט לעת הקדוש בבית המדרש ואינו יכול לומר מאומה. בעת תפלת מוסף אמר לאביו, אבי יש אתי- עמי החליל שלי ואני רוצה מאד ליתן קול על החליל. ונתבהל אביו מאד וגער בו, ואמר לו השמר לך ושמור נפשך מאד לכל תעשה את הדבר הזה, והוכרח להתאפק. בעת תפלת מנחה אמר לו עוד הפעם הרשני ליתן קול בחליל שלי, וקלל אותו קללה נמרצת, והזהיר בו באזהרה רבה לכל ירהיב כנפול חלילה לעשות כזאת, ולא היה יכול ללקחו מיד הנער יען כי הוא מוקצה, אחר תפלת המנחה אמר לו עוד הפעם ובקש מאביו יהי מה הרשני נא לחלל איזה קול. וכאשר ראה אביו תשוקתו מאד וכי נכספה נפשו מאד לחלל, אמר לבנו באיזה מקום אתה מחזיק את החליל, והראה לו, ולקח אביו בידו את הכיס והחזיק ידו על הכיס והחליל לשמור לכל יקחנו לחלול עמו, וכך התפלל תפלת נעילה וידו מחזקת את כיס בגד הנער עם החליל. באמצע התפלה שמת הנער כחוקק רבא את החליל מתוך הכיס ומיד אביו, ונתן קול עצום בהחליל, ותבהו כל השומעים. והבעל שם טוב הק' אחרי הקול הזה קיצר מהרגלו, ואמר אחר התפילה, הנער הזה עם קול חלילתו העלה כל התפילות והקל מעלי. ואמר סיבת זה, כי הוא אינו יודע לומר מאומה, וכאשר כל היום הקדוש ראה ושמע הרבה תפילות ישראל, וניצוץ קדשו בערה בו כמו אש ממש, והיודע יכול להלביש תאבירת הקדושה והתשוקה בתיבות התפילה לפניו יתברך, אף הוא אינו יודע מאומה ולא נמצא בעצמו לרוות צמאתו רק לחלל בחליל לפניו יתברך, ואש שאביו מנע, ואש תשוקתו בערה בו בכל פעם יותר עד כלות נפשו ממש, ובחזקת תשוקתו חלל באמיתות נקודת לבבו בלי שום פניה רקנקי לשמו יתברך, ורחמנא לבא בעי, והבל פיו הנקיה נתקבל מאד לרצון לפניו יתברך, ועל ידי זה העלה כל התפלות.

מסופר שבימים הנוראים החזיק הגה"ק בעל בני יששכר ז"ע את סידור האר"י הק' פתוח לפניו על העמוד שלו, אבל לא התפלל בו. והסביר זאת על פי המעשה הידוע בימי הבעל שם טוב הק' ז"ע, שהיה בן שהייתם מאביו ואמו בקטנותו ונתגלגל בבית הפריץ, לימים חלל הילד שאביו אומר לו תדע כי יהודי אתה ועל כן תלך לעזוב את בית הפריץ, וסיפר זאת לפרץין ואמר צחק מהחלום לבסוף ראה הילד איך שהיהודים מכינים עצמם לנסוע לעיר על יום הכיפורים, ונתעורר גם הוא לנסוע, ולקח עימו סידור שמצא בבית הפריץ שהיה מאמו. בבואו לבית הכנסת התרגש מאד מהמראה שראה שם, ובהיות שלא ידע להתפלל, לקח את הסידור פתחו ואמר, רבוננו של עולם זאל דער סידור

דאווענען פאר דיר, ונעשה מזה רעש גדול בשמים, והבעל שם טוב הק' ז"ע הרגיש כי זאת נסתמו פיות המקטריגים, והיה בשמחה רבה (שמקודם היה בצער ולא היה יכול להתפלל מחמת הדינים השורים על ישראל). וסיים ה"בני יששכר", אף אני כן, איננו יכול להתפלל בסידור האר"י הק', ולכן אני מחזיקו פתוח, שבכל אופן יתפלל הסידור לפניך על דרך הנער הנ"ל. ובספה"ק יטב לב - על פרשת וירא מובא דברים נוראים בענין הזה שאין הקב"ה חפץ בזבח כי אם בלב נשבר וזל"ק או יאמר ולא יראה את פני ד' ריקם, כפשוטו, כי מה שצוה ד' לעלות ולראות בעצמו ולא סגי בשלוח הקרבנות לבית המקדש, כי לא יחפון הקב"ה זבח, כי אם לב נשבר ונדכה ליטול הרצון הפנימי, וזה אי אפשר כי אם בבואו בעצמו לבית המקדש מקום גילוי שכנינו יתברך. וזהו שנאמר ולא יראה את פני ד' ריקם, כלומר שלא תהא ראותו את פני ד' בביכול דבר ריק, כי אם על ידי זה יהיה איש (קרבן) כמתנת ידו, כאמור: וזה היה צדקתו ועונותו של אברהם, שגם אחר כל החזיון והנסיון הזה עוד לא האמין בעצמו שעבודתו היתה מבח חפץ הלב. כי אמר אין זה כי אם בבואו אל המקום ההוא הר המוריה מקום המקדש, הוא היה המעורר הלב לעורר האברים. וכבר נודע מה דכתיב (שמואל א טז, ז) ד' יראה ללב, וזהו שנאמר ויקרא אברהם שם המקום ההוא דייקא ד' יראה, היינו ללב, לומר שהמקום גורם לזה, ועל זה גמר אומר אשר יאמר היום אליו מפיו יתברך שעבודתו מלב, בהר ה', על ידי הר ה' הוא בית המקדש יראה, כי לבא דעלמא מעורר הלב. ומזה הבט נא וראה הפלגת צדקתו וחסידיה ועונותו של אברהם אבינו ע"ה עד היכן מגיע, וזה היה גם כן בכלל הנסיון לצורך המנוסה. וזכות העקידה יעמוד לנו ולכל ישראל להמתיק הדין בחסדים, ולעורר רחמים עלינו ועל כל ישראל, אמן.

גודל חשיבות אכילת בעיה"כ

ע"י אכילתו ממשיך שפע וברכה על כל השנה (מאור ושמש דף תרע"ה ד"ה כל האוכל).

ע"י אכילה בעיה"כ מביאין שובע לעולם (זרע קודש לעיה"כ, ד"ה עס נבל). ע"י האכילה בעיה"כ הוא התיקון שיהיה האכילה של כל השנה בקדושה (פרי צדיק ח"ה דף ש"ב).

ע"י האכילה גורמים שלא יקטרג השטן

י"ל דאכילה בעיה"כ הוה כדוגמא שעיר המשתלח שהיו משלחין למדבר, והטעם דהוה כעין שוחד ודורון להשטן שלא יקטרג על ישראל, ולכן בזמנינו בעו"ה דליכא שעיר המשתלח, אוכלין ושותין בעיה"כ, וזה הוי חלקו של השטן כדי שלא יקטרג על ישראל. (קהלת יעקב יו"כ דף קכ"ו, וכע"ז כ' במאור ושמש דף ר"פ).

והנה עיה"כ מכפר בכמו יו"כ, והיינו דהאדם מורכב בגוף ונפש, ושניהם צריכין כפרה וכל חד מתכפר בעיניו שלו, והנפש יש לה עינוי בתענוג עוה"ז והבליה ולכן בעיה"כ ע"י האכילה נתכפר החלק הנפש, וביו"כ נעשה מכופר חלק הגוף, דהגוף יש לו עינוי במניעת הבלי עולם. (קהלת יעקב יו"כ דף קצ"ו ד"ה והנה).

מעלת יום הכיפורים

יו"כ שאין בו אכילה ושתייה היא הנקודה האמצעית של כל השנה שניתן חיות לכל השנה (ילקוט מנחם דף ק"ד ד"ה שלשה).

קדושת היום

יו"כ הוא יום עליון וקדוש בקדושת מעלה על כל השנה שהיא חיות של כל השנה ומבחר שבכולן לקדושה, שעל כן בימא דכיפורא אין לו רשות לשטן לאסטוני (מאור עיניים וישלח דף קכ"א ד"ה על).

והנה ניתן לנו עוד היום הקדוש הזה, ובאלו הכ"ד שעות יכולין עוד לתקן הרבה כי כל רגע ורגע של יום הקדוש הזה יקרה היא כמרגליות (דברי יואל דף שכ"ה, ד"ה ועתה).

ענין התפילה כל היום

כתיב מערב ועד ערב תשבתו שבתכם הענין כי שבת הוא לשון ביטול, וזה מערב ועד ערב יהיה הפעולה שלהם שתשבתו שתבטלו, שבתכם, מי שרוצה לבטל אתכם דהיינו המקטרג, תבטלו אותו ע"י תפילתכם מערב עד ערב (קדושת לוי דף ש"ב ד"ה מערב).

יכולים להמשיך טהרה על כל השנה

דהרי אמנם דיוה"כ אינו אלא פעם אחת בשנה מ"מ אצל הבוכ"ע שהוא למעלה מן הזמן יתכן להטהר תמיד, שהוא יכול לימחול על כל העונות גם בכל השנה, וזה הנכח צריך להמשיך מקדושת היום של יו"כ על כל השנה לזכות למחילת עונות (דברי יואל דף שכ"א אות מ"ה).

ביוה"כ צריכים להיות בשמחה

והנה ביוה"כ יש לנו בטחון שאנו יוצאים נקיים מן הדין, ע"כ צריכין להיות בשמחה, אבל בר"ה הוא יום הדין לענין הגאולה וביהמ"ק וכמה שנים ולא זכינו לכך ע"כ הוה יום תרועה, המורה על עצבות ובכיה, ע"כ יש דיעות דמותר להתענות בר"ה משא"כ ביו"כ. (קהלת יעקב ר"ה דף קנ"ח ד"ה אך).

מכפר אף על עבירות שלא מהני תשובה

איתא בש"ס דרבי סבירא ליה דיוה"כ מכפר בין לשבים ובין לשאינו שבים, ולכא"ו איך אפשר שרבי יהיה סובר שיוה"כ מכפר אף בלא תשובה, אך הפי' דאיתא בזוה"ק דעל חטא זה לא מהני תשובה, וזה כוונת רבי דאף לאותן שאינם מקבלין אותן בתשובה כל השנה, ביוה"כ מקבלים אותם (מאור עיניים דף שס"ו ד"ה איתא).

וגברא רבה אמר מילתא בוודאי שכן הוא, וי"ל הטעם בזה דכזוה"ק יש סתירה אי מהני תשובה על חטא זה והראשית חכמה מיישב דסתם תשובה לא מהני אבל תשובה חזקה מהני וידוע דיוה"כ אינו נחשב בתוך חשבון ימי העולם

ואין ליצה"ר בו שליטה, ממילא יתכן שהתשובה שעושין ביום זה הוא בבחי' גדולה ומתקבלת בוודאי באין מונע (דברי יואל דף של"ב אות כ"ו).

דאיתא בזה"ק דהמקבל עליו מסירת נפש באמת נחשב לו כאילו אתפטר מהעולם וזה מכפר אף על עבירות שצריך מיתה, (ייטב פנים ח"א דף קמ"ה). וע"כ נקבל נא על עצמינו מסי"נ אמתית ועמ"ש ולהשיג מהיום והלאה על כל מעשינו ומחשבותינו (דברי יואל דף שמ"ב ד"ה נחשוב).

מכפר ע"י צער על החורבן

דהנה עיקר הפדות של הישראל בחורבן המקדש היה ע"י הצער שהיה להם על מה שנחרבה הבית וזה היתה מכפרת עונות ישראל. (ייטב פנים ח"ב דף ר', אות ה').

ועד"ז י"ל דבעונותינו הרבים שאין לנו ביהמ"ק, ובמה מתכפר, אך בהעלות על לבנו צער חורבנו יהא זה מכפר עלינו, ובפרט ביהמ"ק השני יותר מסוגל להתכפר בו. (דברי יואל דף שס"ג ד"ה ויתבאר ודף שס"ד ד"ה ועד"ז).

טעם שמתעניין בו

אמר בתענית של יו"ב שהוא מסוגל לאריכות ימים. (בארות המים דף צ"ד ד"ה אמר)

לבישת הקיטעל

אך הנה יש עצה לאנשים הדיוטין כמוני שאין חוזרין בתשובה, היינו לבחור דרך ענוה, ולדעת כי אדם הוא הבל, ולכן לובשין הקיטעל ביה"כ להזכיר יום המיתה, כי הזכרת המיתה גורם הכנעה וענוה. (קהלת יעקב דף רכ"ו ד"ה והנה).

נוהגין ללבוש קיטעל ביה"כ שהוא בגדי מתים למען לזכור אחריתו, כי באלו הבגדים עתיד ליתן דין וחשבון לפני ממה"מ, אבל אז אין עצה לפי"ס את בוראו, כ"א עתה ברגע זה בעודנו חי, עת לעמוד ולהתחרט לפני ד' על חטאיו. (ייטב פנים ח"א דף קנ"ט ד"ה או)

ומי יודע מה נגזר עליו למעלה, ואולי הוא לפני מיתתו ח"ו, ולכן לובשים בגדים של מתים להתחרט לפני הקב"ה, דאז לא יועיל לו כלום. (ייטב פנים ח"א דף ק"ע ד"ה ולקחתם)

כניסת היום

והנה העין רואה, כי באותו שעה שמתחיל להתענות והולך לביהכ"ס להתפלל, אז תפול אימה ופחד על עם הישראלי, וקמים לפני קונם וכ"א מתוודה בלב מר, ואז הקב"ה מקבלו בבתי גואי. (ייטב פנים דף קנ"ח. ד"ה ובגמרא)

כי באמת לכל זה הקב"ה מסייע אותנו, כמו שרואים בחוש שקודם כניסת ליל יו"ב, נופל אימה ופחד אפי' על הפחות שבאשראלי, וזה מעור אלוקי ששולח יראתו לכא"א מישראל. (זרע קודש דף נ"ה, סוד"ה ובמדרש)

הנה מדרך העולם קודם כל נדרי אף שאין מתפללין עדיין, מ"מ הם בוכין כבואם לביהכ"ס, והיינו מצד שהלב בעצמו בוכה ומתייירא. (קהלת יעקב דף כ"ו סוד"ה והנה)

ענין הוצאת ס"ת - אמירת אור זרוע

לכן מה שפגמנו בברית קודש, בזכות הס"ת יעלה אותן הטיפות מהקליפה לן הקדושה ותאמרו פסוק כמה פעמים אור זרוע, אף שאין יודעים הכוונה מ"מ יעלה לרצון עם המכוונים, ובכ"י גדול תאמרו הפסוק זה. (ישמח משה על מועדים דף פ"א: ד"ה לכן).

מה שפגמנו באות ברי"ק מסוגל ליקח ס"ת ולומר פסוק אור זרוע. (דרשות חת"ס ח"א דף ל"ד ד"ה חשבתי)

וכע"ז כ' בערבי נחל (יו"ב סוף דרוש ב') בשם האריז"ל שבמה שמפייסין עכשיו התורה ומחבקין ומנשקין וצועקין מכאב הלב מתוך תשובה וחרטה מתקנין החטאות נעורים ויתוקן הצלם אלוקים.

והנה לפימשיכ"ל לעיל דבשעת הדחק פסקי' כרבי דלא בעי תשובה ביה"כ, והכתוב מוכח כרבי כי ביום הזה יכפר עליכם ולא התנה שום תנאי, לכן אנו מוציאים הס"ת לומר דאנחנו מחזיקין בהתורה שאמרה סתם דיו"ב מכפר אפי' לא עשה תשובה. (קהלת יעקב דף רמ"ז).

כל נדרי

הענין בזה דמיום שחבר הביהמ"ק וגלינו מארצינו, השכינה הקדושה ג"כ עמנו בגלות, ותכלית כל כוונותינו בתפילתנו לשום לב על השכינה שתושע במהרה וממילא גם אנחנו נושע בכל הטוב, ע"כ קודם התחלת כל התפילות יום הקדוש, אנו מתחילין כל נדרי, ואסרנא לא אסרי, היינו שהשכינה לא יהיה מסך המבדיל ע"י עונותינו ולא תהא עוד במאסר עמנו, ושבועתנא לא שבועתנא, עד"א דאיתא בגמ' שנבע הקב"ה שלא יבא לירושלים של מעלה עד שתבנה ירושלים של מטה, והנה הישראל מתפללין שיהיה הגאולה בקרוב ואף שחמת עונותינו אין אנו מוכנים לגאולה, עכ"פ למה תהא השכינה עמנו בגלות, ואף שנשבע כנ"ל, הנה אנו מתירים השבועה, ושבועתנא לא שבועה. (תפארת שלמה דף צ"ח ד"ה כל).

כ' החיד"א יתאמץ באמירות כל נדרי ויבקש מחילה על אשר פגם באות ברית ונדריים ושבועות, ויכוין שהוא בטל הנדר העליון. (אלף המגן תרי"ט י"ט)

אמירת כתר בכל התפילות

הנראה לרמז, מעלת קדושת היום דעולה למעלה מעולם הבינה שהוא עולם התשובה, ויו"ב הוא למעלה מעולם הבינה והוא עולם הכתר, לכן אומרים בכל התפילות קדושת כתר רומז לכתר אשר מתגלה ביה"כ (תפארת שלמה דף צ"ט ד"ה א"י)

ב' טעמים מה שקוראין מיתת בני אהרן ביה"כ

דאיתא בזה"ק דנשמת נדב ואביהוא נתעברו בפגחם, ואמרז"ל דפגחם זה אליהו, מבואר מזה דנדב ואביהוא הם מזומנים להיות מבשרי הגאולה לעתיד לבא, ואפשר דמטעם זה קורין ענין מיתת נדב"א כדי לעורר כוחו של אליהו שהוא נשמת נדב"א [ובפרט ביה"כ שחל בשבת שהוא מסוגל יותר לעורר הגאולה, וכדלעיל] ועוד י"ל שאז הוא זמן לבקש רחמים שלא יסתלקו הצדיקים אשר עודם בחיים חיותם, וכמו"כ צריך לעורר רחמים שיעצור המגיפה מעלינו ויזכו כולם לחיות ולראות בביאת משיח צדקינו. (דברי יואל דף שנט"ד ד"ה אמנם)

מה יהיה צערו על שאין לנו ביהמ"ק

לא יהיה צערו שבזמן הביהמ"ק היה קיים היה ישראל בהשקט ובטח, רק עיקר צערו יהיה על כי כעת א"א למלאות רצון הבורא, וכשהיה הביהמ"ק קיים היה להבורא נחת רוח מעבודת כה"ג ביה"כ ומעבודת שאר קרבנות. (קדושת לוי דף כ"ט: ד"ה ועל)

מפטירין בפרשת יונה

והטעם כדי ללמד לבני שאין ביכולת לברוח מהשי"ת, ועוד כדי לעורר את העם בתשובה כמו שעשו אנשי ננוה. (אלף המגן תרכ"א כ"א).

והכוונה בזה י"ל דכל החטאים צריך ויודי, ועל חטא א' אין העולם מרגישים בו, דהיינו העונש הנמשך על האדם הוא גופא הוי חטא וצריך גם ע"ז ויודי, לכן נתקן לקרא הפטרה דיונה, שהתפלל ע"ז: "אל נא נאכדה בנפש וכו' ואל תתן עלינו דם נקי וכו' (יונה א' י"ד). (קהלת יעקב עשי"ת דף שע"א).

תפלת נעילה

ענין תפלת נעילה ביה"כ, כי ביום הזה יורדים כל השפעות טובות על כל השנה, לכן נועלים אנו בפני הסטר"א, למען שתלך ההשפעה לבני צדיקים. (תפארת שלמה ח"א דף תנ"ז ד"ה לשבת)

יום סליחה ומחילה

ביום הכיפורים, נימול אברהם אבינו ע"ה, ובכל שנה ושנה הקב"ה רואה את דם מילה של אברהם אבינו ומוחל לבניו על כל עוונותיהם.

ביום הכיפורים, ירד משה מן ההר וכישר להם לישראל שהקב"ה נתרצה להם, ובכל שנה ושנה הקב"ה נתרצה להם לישראל.

ביום הכיפורים, אין לו רשות להשטן לקטר לישראל כי השטן בגמט' שס"ד נמנין ימות החמה חסר אחד והוא ביום הכיפורים כי ביום הזה הקב"ה אומר להשטן ביום הזה אין לך רשות ליגע בהם, ועכ"ז לך ורד במה הן עסוקין ובאותו זמן יורד השטן ורואה שישראל עטופים בלבנים ויושבים בתענית ודומים למלאכי השרת מיד חוזר למעלה בבושה וכלימה ואמר לו הקב"ה מה מצאת בבני, ועונה שמצאתם כמלאכי השרת מיד הקב"ה כובל אותו ומבשר להם לישראל ואומר להם סלחתי.

בערב יו"ב נגה הקדושת לוי ז"ע לילך לבית הכנסת בפישוט ידים ורגלים וכך היה אומר 'נתת לנו יום העשור לתענית ולכפרה, ונתת לנו יום התשיעי לאכילה ושתייה ולשמוח ראה עמך ישראל כולם כאחד הם נמצאים בבית הכנסת לא נפקד מהם איש, אין אחד מהם שיכור נרדם מיינו ואין אחד מהם שוכב בביתו מחמת רוב מאכלו - כולם עומדים יחיפים, האם יש עוד אומה אחרת בדומה לזה? והרבה ללמוד זכות על ישראל.

אמירת ד' הוא אלוקים ז' פעמים

כי ידוע שהאין סוף ב"ה לית מחשבה תפיסא ביה כלל, וכשעלה ברצונו לברוא את העולמות צמצם אורו בצמצומים רבים עד עולם הגשמי הזה.

והנה כל צמצום שהוא מצמצם הוא מלהתפשט הוא בחינת דין שהוא שם אלוקים, ושם הויה הוא רחמים, וישראל ביה"כ הם מזכין עצמם מאוד כדוגמת מלאכי השרת, ועי"ז הם עולים בעליות העולמות מעולם אל עולם ומעלים המלכות שמים אל האין הסוף ב"ה, ועי"ז הם משיגים יותר מה שלא השיגו עד עכשיו, ולכן אומרים ד' הוא אלוקים ז' פעמים פירוש שמה שחשבנו עד עתה, ששם הוא שם הויה שהוא כולו רחמים, עכשיו שהשגנו יותר ידענו שזה הוא אלוקים שרומז לצמצום ויש רחמים יותר עלינו, וכן בכל פעם שאומרים ד' הוא אלוקים הוא עד"ז. (מאור ושמש דף תש"ל ד"ה אתה).

אומרים סלח לנו במוציא"כ

והלא הוא עדיין בביהכ"ס ויו"ב כ"כ, מה שייך לומר אז סלח לנו. ונראה כי העיקר הוא שבני צריכים להאמין שיהיה כמכפר, ואף ח"ו יש לו ספק ספיקא אם סלחו לו הרי חטא בידו, ועי"ז מתפללים במוציא"כ אולי לא היה לנו אמונה שלימה בזה. (חידושי הרי"ם).

סעודה במוציא"כ

כ' במדרש (קהלת פ"ט ג') ער"ה גדולי הדור מתעניין וכו' וביה"כ הכל מתעניין והקב"ה מוחל להן עונותיהן ואומר מה דאול אול, מן הכא ולהלן חושבנא יצתה בת קול ואומרת להם לך אכול בשמחה לחמך, כבר נשמעה תפלתכם, והשמחה בזה שנתכפר לנו העונות ונעשינו ככריה חדשה מנוקים מכל עון ופשע, ולכן אנחנו עושים סעודה כי אנחנו שמחים בקדושה זו. (פרי צדיק ח"ה דף של"ז אות י"א).

מה שנוהגין שמברכין מען זאל זיך האבן אלעס גוט אויס געבעטן

ולכא"ו הוה כתפלה שעבר, אלא הענין שמתפללים להשי"ת דאנו היה מבקשים לפי אומד דעתינו, ואתה ברחמיך הרבים הטוב ידעת אם הן טוב או לא, וכן י"ל, לפי שביקש שיתן לכנ"א כדי פרנסתו, ואם יהיה עושר אפשר יבעט בהקב"ה וזה לא טובה להקב"ה, ע"כ מתפללין שיתמלאו כל תפלתנו לטובה כפי ידיעת השי"ת הטוב לנו וגם נזכה לעבודתו. (ישמח ישראל ה').

לענין האה"ח מרת יוכבד יטל ע"ה בהרה"ח ר' יוסף יהודה הלוי זצ"ל. הרה"ח ר' משה זצ"ל בהרה"ח ר' ישראל יעקב זצ"ל נכתב ע"י נכדו ה"ה, ולס"ז אבותיו ורבותיו זיע"א לעי"ז האה"ח מרת הדסה חוה ע"ה בהרה"ח ר' יהודה זצ"ל לעי"ז האה"ח מרת רבקה ע"ה בהרה"ח ר' דוד זצ"ל לעי"ז הבה"ח נפתלי צביה"ה בשיבולת א"ר ברוך ישכר דוב שליט"א, לעי"ז הרה"ח ר' שמואל יעקב זצ"ל בהרה"ח ר' משה יוחנן זצ"ל, לעי"ז הרה"ח ר' יהודה אלטער צחק זצ"ל בהרה"ח ר' חיים זצ"ל לעי"ז הרה"ח ר' יעקב זצ"ל ביבלח"א יצחק אייזק לרפור"ש